

Nr 701

Av herr Widén, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 106,
angående vissa frågor rörande lärarutbildning.

(Lika lydande med motion nr 842 i Andra kammaren)

Varje människa skall ha rätt till en allsidig utveckling av sina anlag och intressen. Denna centrala liberala princip har gjorts till målsättning för grundskolan. För förverkligande av målsättningen fordras att alla krafter inriktas på att ge skolan ett tillfredsställande innehåll. Lärarutbildningsfrågorna träder här i förgrunden. Det gäller att dels utbilda lärare i tillräckligt antal, varigenom en önskvärd minskning av elevantalet i klasserna möjliggörs, dels utbilda tillräckligt kvalificerade lärare, som rätt kan handha undervisningen. Alla lärare i grundskolan är i behov av utbildning med särskild inriktning på den nya arbetssituationen. Lärarutbildningsfrågan får därför inte ses uteslutande som ett ämneslärar- och högstadieproblem. Vid den fortsatta planeringen måste också klasslärares och klassföreståndarnas behov av utbildning rörande grundskolans mål, dess arbetssätt och elevvård tillgodoses.

När lärarnas utbildningsfrågor löses, måste samtidigt hänsyn tagas till kvantitativa och kvalitativa spörsmål. Önskemålen härom bör inte sättas i motsatsförhållande till varandra. Detta förutsätter att samhället satsar betydligt mera på lärarutbildningen under kommande år än tidigare. Försummelseernas tid måste nu vara förbi.

Regeringens bristande planering i lärarutbildningsfrågor har lett till att under senare år en rad provisoriska åtgärder måst vidtagas för att häva den mest akuta bristen på lärare. Som ett led i dessa åtgärder måste förslagen i Kungl. Maj:ts proposition nr 106 ses, att förkortad ämneslärarutbildning skall anordnas vid lärarhögskolorna. I nuvarande läge torde det inte finnas någon möjlighet att undvika sådana provisorier. Jag vill emellertid kraftigt motsätta mig att dessa provisorier ges permanent karaktär. Åtgärder måste vidtagas för att inom den närmaste framtiden göra treterminsutbildningen vid lärarhögskola regelmässig för blivande ämneslärare. Detta förutsätter en snabb utbyggnad av systemet med lärarhögskolor.

De lärare, som nu genomgår förkortad ämneslärarutbildning, bör efter hand beredas möjlighet till fortbildning i syfte att öka deras insikt i den nya skolans arbetssituation.

Departementschefen yttrar på s. 65 i propositionen att »den nuvarande ämneslärarutbildningen vid lärarhögskola om tre terminer torde inte utan större tidsutdräkt kunna utbyggas i den omfattning som föreliggande behov kräver». Jag beklagar att departementschefen icke behandlat frågan om lärarhögskoleväsendets utbyggnad från mera positiva utgångspunkter. I förevarande situation synes ett minimikrav vara att planeringen snarast igångsättes i syfte att möjliggöra inrättandet av ytterligare lärarhögskolor.

I partimotion av folkpartiet till årets riksdag har hemställts, att planeringen för skolväsendet i hela riket inriktas på dels att de i propositionen nr 54 föreslagna maximitalen för elevantalet per klass inom fem år skall sänkas med ytterligare 3 elever, så att läsåret 1967/68 ingen klass skall omfatta mer än 22 elever på lågstadiet respektive 27 elever på mellan- och högstadierna, dels att en ytterligare sänkning skall genomföras i årsklasserna 4—9 fr. o. m. läsåret 1970/71, så att *ingen* klass då skall normalt innehålla mer än 25 elever. En förutsättning för realiserandet av detta krav är att den kvantitativa sidan av lärarutbildningsproblemet får en tillfredsställande lösning. En snabb och omfattande utbyggnad av lärarhögskoleväsendet är därför nödvändig. Jag vill i sammanhanget hänvisa till vad departementschefen i propositionen nr 106, s. 26, anför.

Enligt det principbeslut, som fattades av 1950 års riksdag, skall i den ordning och till det antal, som framdeles bestämmes, inrättas lärarutbildningsanstalter av ny typ, lärarhögskolor, avsedda att meddela egentlig yrkesutbildning för ämneslärare, mellanskollärare och eventuellt småskollärare ävensom, i den mån sådant i vederbörlig ordning bestämmes, för olika grupper av speciallärare.

Jag föreslår nu att i tilläggsdirektiven för lärarutbildningssakkunniga dessa får i uppdrag att upprätta en tidsplan för en sådan utbyggnad av systemet med lärarhögskolor som svarar mot de krav om minskade klasser som från folkpartiet — i enlighet med referatet ovan — lagts fram för årets riksdag. Vid de tidsmässiga beräkningarna av behovet att inrätta ytterligare antal lärarhögskolor bör utredningen ha som utgångspunkt, att största möjliga antal lärare i grundskolan vid de i vår partimotion angivna tidpunkterna skall utbildas vid lärarhögskolor.

Om den förkortade ämneslärarutbildningen i Göteborg yttrar departementschefen (s. 67) att »den ifrågavarande utbildningen skall ordnas övergångsvis, dvs. till dess att lärarhögskoleorganisationen hunnit utbyggas eller eventuellt andra med den nuvarande lärarhögskoleutbildningen jämbördiga utbildningsformer utformats». Ett klarare syfte synes vara, att den förkortade utbildningen skall avvecklas efter tre år och att en fullständig lärarhögskola då skall vara inrättad i Göteborg. Jag föreslår att riksdagen gör ett uttalande av denna innebörd.

Lärarutbildningssakkunniga har föreslagit att en professur skall inrättas vid den utbildningsorganisation för speciallärare som enligt förslag skall

förläggas till lärarhögskolan i Stockholm. Professorn avses skola ge speciallärarkandidaterna erforderlig handledning i studierna och forskningsarbetet och leda 3-betygs- och licentiatseminarierna. Departementschefen har utan närmare motivering förordat att ifrågavarande professur i stället skall inrättas vid lärarhögskolan i Göteborg. Enligt min mening förefaller det naturligtast att professuren förläggs till Stockholm, där ju den specialpedagogiska utbildningen föreslagits äga rum. Jag hemställer därför om att riksdagen fattar beslut i denna riktning.

Jag har ovan föreslagit att planeringen för lärarhögskolan i Göteborg skall inriktas på att ett fullständigt institut skall vara inrättat vid ingången av budgetåret 1965/66. Jag föreslår i anslutning härtill att riksdagen uttalar sig för att en professur i praktisk pedagogik skall inrättas vid lärarhögskolan i Göteborg senast vid nämnda tidpunkt.

Bristen på lärare är särskilt markerad i ämnena matematik, fysik och kemi. Jag förutsätter att denna lärarutbildningens »trånga sektor» i fortsättningen ägnas större uppmärksamhet vid planeringen. Provisoriska åtgärder för tryggande av lärartillgången i dessa ämnen synes oundgängliga. Bristen på lärare i de matematisk-naturvetenskapliga ämnena torde i icke så ringa omfattning bero på konkurrensen med näringslivet. Man måste därför tänka sig åtgärder, som syftar till att stärka konkurrenskraften hos läraryrket. Förutom bl. a. kursplanerevision och upplysning om läraryrket bör en ytterligare utspridning av praktisk kursverksamhet komma till stånd. I partimotion till årets riksdag har från vårt håll krav dessutom riktats på särskilda metodikkurser vid lärarhögskolor för studenter. Det synes särskilt lämpligt att sådana kurser anordnas i här nämnda ämnen.

Vidareutbildningen av folkskollärare i ämnena matematik, fysik och kemi bör snarast ges utökade resurser. Enligt uppgift är tillströmningen till dessa kurser stor och avgången obetydlig. De vidareutbildade lärarna synes klara sina uppgifter väl vid återgången till skolan. Verksamheten bör därför snarast utökas.

I propositionen framlägger departementschefen förslag om förbättrad speciallärarutbildning. Den uppdelning som i sammanhanget gjorts mellan vidareutbildning och fortbildning synes icke fullt tillfredsställande. Anledning saknas att bereda lärare i skolmognadsklasser, syn- och läsklasser en mindre omfattande utbildning än andra speciallärare. Åtgärder bör därför vidtagas för att förbättra utbildningen för dessa lärarkategorier.

Under hänvisning till det anförda hemställes,

att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 106 måtte

1. i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om att tilläggsdirektiv utfärdas för lärarutbildningssakkunniga med den innebörden, att sakkunniga får i uppdrag att upprätta en tidplan för en sådan utbyggnad av systemet med lärarhög-

skolor som svarar mot en ökad lärarutbildning i den omfattning som erfordras för att *dels* läsåret 1967/68 ingen klass i grundskolan skall omfatta mer än 22 elever på lågstadiet resp. 27 elever på mellan- och högstadierna, *dels* läsåret 1970/71 *ingen* klass normalt skall omfatta mer än 25 elever, samt att sakkunniga gör dessa beräkningar från utgångspunkten att vid nämnda tidpunkter största möjliga antal lärare i grundskolan skall utbildas vid lärarhögskolor,

2. i skrivelse till Kungl. Maj:t begära att planeringen för ämneslärarutbildningen i Göteborg inriktas på att en fullständig lärarhögskola inrättas därstädes budgetåret 1965/66,

3. besluta att professuren i praktisk pedagogik med specialpedagogisk inriktning inrättas vid den utbildningsorganisation för speciallärare som föreslås förlagd till lärarhögskolan i Stockholm och ej vid lärarhögskolan i Göteborg, som departementschefen föreslår,

4. uttala att en professur i praktisk pedagogik vid lärarhögskolan i Göteborg skall inrättas senast vid ingången av budgetåret 1965/66,

5. i övrigt beakta vad i motionen anförts.

Stockholm den 13 april 1962

Martin Widén